

belföldi felsőoktatásban folyó magyartanításnak a gazdasági kapcsolatokban, kulturális együttműködésben, diplomáciában később megtérülő hasznát egy percig sem lehet vitatni. (Ennek ellenére, ha van egyáltalán valamiféle együttműködés az ilyen tevékenységet végző intézmények között, az legfeljebb szűken vett oktatási kérdéseket érintő és alkalmi eszmecsere, vagy még az sem, holott egy bizonyos mértékű összehangolás valószínűleg egyik intézménynek sem válna kárára.)

A felsőfokú intézmények egy része újabban a jelek szerint nyúgnek tartja a külföldi hallgatók magyaroctatási kötelezettségét, illetve nem is tartja kötelezőnek magára nézve.

Az is előfordul, hogy a tanulmányait megkezdeni kívánó külfölditől eleve megkövetelik a magyar szakmai (!) nyelvvizsga meglétét, csak annak birtokában kezdheti meg tanulmányait bizonyos főiskolá(ko)n.

A szemlélődnek olyan benyomása támad, hogy ez a terület a régi szisztéma felbomlása miatt teljes mértékben gazdálanná vált a minisztériumban. Tény, hogy a nagy egyetemeken a kialakult szokásoknak és az új helyzetnek megfelelően folyik a magyar mint idegen nyelv oktatása, de az 1990. előtti ösztöndíj-szisztéma felbomlásával a helyzet enyhén kaotikusnak tűnik. Talán nem lenne haszontalan felmérni, hány külföldi hallgató, milyen rendszerben tanulja a magyart Magyarországon, és ha lehet, – az egyetemek és főiskolák autonómiájának megsértése nélkül – új irányelveket kellene kidolgozni a káosz megszüntetésére, éppen e terület fent említett fontossága miatt. E kérdés rendezése is beletartozik az országkép javításába.

Lehetőségekről, kezdeményezésekről...

BOKOR JÓZSEF

Hozzászólásom a hungarológiai tevékenység remélt továbbfejlesztésének egyetlen kérdésére vonatkozik, nevezetesen a Nemzetközi Hungarológiai Központ és a külföldi oktatóhelyek kapcsolatának a kiegészítésére, együttműködésük gazdagítására egy szomszédos országbeli kis tanszék szemszögéből. Tudjuk és elismerjük, hogy az NHK eddig is megtett minden tőle telhetőt, hogy erősítse a külhoni hungarológia szakmai-módszertani háttérét (könyvjuttatások, lektorok és vendégtanárok felkészítése, a fogadóhelyek igényeinek figyelembevétele stb.). Nincs kétségünk afelől sem, hogy a határokon túli műhelyek folyvást képesek meg-

fogalmazni újabb meg újabb igényeket. Kezdeményezéseiknek minden bizonnyal sokszor szabnak határt a szűkös lehetőségek (s itt most nem csak anyagiakra gondolok). Természetes ugyanakkor, hogy a helyi adottságok szülhetnek sajátos igényeket. Tény viszont, hogy az olyan kis tanszékek esetében, mint pl. a maribori, hathatós segítség nélkül szinte megakadályozódik az előbbre lépés, marad a vegetálás.

Minden fejlődni kész tanszéknek vannak tervei, van cselekvési programja. Így vagyunk mi is. Ennek lényege, hogy mind az oktatás, mind a tudományos kutatás terén újat és hasznosat akar: szolgálni mindenekelőtt annak a közösségnek az igényeit, jelen esetben a muravidéki magyarságét, amelynek érdekében létrejött, de szolgálni szeretné tágabban a két szomszédos nép, a magyar és a szlovén érdekeit is, ápolni, fejleszteni kapcsolataikat, közelebb hozni őket egymáshoz kultúrájuk, irodalmuk, nyelvük stb. megismertetésével is. Valljuk, hogy egy határon túli magyar tanszék akkor teszi jól munkáját, ha abban a szellemben és szemléletben munkálkodik, amely odahaza is áthatja – hitünk szerint még mindig magas szinten – az oktatást és a tudományt, nem feledkezve meg persze arról sem, hogy a fogadó ország tudományos-kulturális és oktatási-kutatási vérkeringésében él.

Ezért mi nagyon szeretnénk, ha a Nemzetközi Hungarológiai Központnak a szakmai-módszertani háttérintézmény jellege távlatosan kiegészülne egy gazdag információbázison nyugvó hatékony koordináló-összefogó szereppel. Ezen azt értem, hogy összefutna az NHK-ban minden olyan szakmai, jogi, politikai információ, amelyre elsősorban a külföldi magyar oktató- és kutatóhelyeknek van szükségük, de közvetve több hazai intézménynek is szüksége lehet. Tudjuk, hogy ez jelentős többletmunkát, plusz személyzetet és vele együtt sokkalta nagyobb költségvetési támogatást igényelne, de többen vagyunk olyanok, akik jórészt az NHK-ban látnánk annak a néha sok és szétszórt magyarországi intézménynek, intézetnek, hivatalnak az összefogását, amelyek valamilyen módon, bár eltérő szakértelemmel, különböző pénzügyi háttérrel, de több-kevesebb hatékonysággal foglalkoznak a határon túli hungarológia ügyeivel (sok bába közt elvész a gyermek).

Miben kellene nagyobb segítség, támogatottság? Egyfelől a nagyobb fokú menedzselésben, másfelől az információk tervszerűbb áramoltatásában.

Ami a menedzselést illeti, elsősorban a hazai rokon tanszékekkel kellene az összefogottabb együttműködés. E téren legfőképp arra lenne szükségünk, hogy egy erős és nagy hagyományú magyarországi tanszék,

mint egy „mentori tanszék” venne pártfogásába, szárnya alá bennünket. Vele nemcsak a tudományos kutatásban, hanem a közös pályázatokban, publikálásban is együttműködhetnénk. Péccsel már próbáltam is efféle kontaktust teremteni. Egy ilyen partner egyébként az NHK segítségével – ösztöndíjával – alkalmanként valamely stúdióra egy-egy oktatónak a meghatározott időre szóló kiküldését is biztosíthatná tanszékünkre. A pedagógiai program mellett nagy szükség volna Szlovéniában pl. az újságírás, a rádió- és tévébemondás, a fordítás és tolmácsolás, illetőleg a könyvtári katalogizálás alapismereteinek az oktatására. Egy ilyen vállalkozás nemcsak a hiányosságokat vagy a külföldi rendszer rugalmatlanságát korrigálhatná, hanem segíthetné megmozdítani az anyaintézmény erőforrásait is. Még a pedagógiai karnak bölcsészettudományi karrá alakításában sem lenne haszontalan. Hosszabb távon ugyanakkor egy mentori tanszék segítségével talán közös magiszteri vagy doktori programokat is indíthatnánk. Mivel kis tanszékről van szó, akár kísérleti jelleggel is beindulhatna némi segítséggel egy ilyen közös oktatás, amely tágabb körben növelhetné tanszékünk presztízsét és vonzerejét.

Ami pedig a kölcsönös információcserét illeti, az elemi szükségletünk volna. Külföldön az ember hamarabb lehet híján a naprakész hazai és a hasonló külhoni intézményekből származó információknak. Ezeknek a bázisa lehetne még az NHK, s rendszeresen áramoltathatná az információkat közte és a külföldi oktatóhelyek között, bár természetesen az utóbbiak közreműködésével. Nem ismerjük sajnos eléggé a hazai pályázati lehetőségeket, különösen azok kötöttségeit, megszorító feltételeit (amelyek egyébként a kelleténél sokkal bonyolultabbak, összehasonlítva pl. a szlovéniaiakkal). Alig tudunk továbbá valamit a két ország közötti oktatási, kutatási és tudományos vegyes bizottságok üléseiről, illetőleg ajánlásaikról. Sokkal többet kellene tudnunk a diplomák honosításának az egyes országokban jócskán eltérő rendszeréről. A nosztrifikáció a Szlovén Köztársaságban máig feszültségforrás. Általában csak személyes kapcsolatok révén szerzünk tudomást egyes nemzetközi vagy kétoldalú tudományos rendezvényekről, különösen a kisebb, de épp ezért többnyire speciálisabb érdeklődésre számot tartó szimpóziumokról, tanácskozásokról. Én a szélesebb értelemben vett információáramoltatás körébe sorolnám többek között a küldött könyvek katalógusainak esetleges csatolását is (a szokásos bibliográfiai adatok mellett a könyvek szakszerű tárgyszavazásával akár valamilyen világhálós megoldással). Ezt a feladatot a kis tanszékek egyszerűen nem tudják elvégezni. Sem szakmai kompetenciájuk, sem szabad idejük nem teszi ezt lehetővé. De úgy gondolom, hogy a javasolt

technikával hosszabb távon a könyvek gazdaságosabb elosztása is megvalósulna.

Lehet, hogy hozzászólásom némely kérdésben nyitott kapukat dönget. Az is megeshet azonban, hogy egyes javaslataim, megállapításaim mosolyt keltenek. Mindkét esetben vállalom magamat, csak kezdeményezéseinkhez szaporodjanak meg a támogató lehetőségek.

Hungarológia: esély a külső és belső expanzióra?

CSERNUS SÁNDOR

Hozzászólásom, mely a problémakörnek csupán egy kicsiny, de a működés és a határfok szempontjából talán mégsem elhanyagolható területét érinti, nem egy átfogó elemzés igényével lép föl, hanem alapvetően a franciaországi analóg struktúra néhány átgondolásra érdemes elemére, továbbá a szerző saját külföldi oktatói (döntően lektori), hazai egyetemi, valamint a kulturális intézeti struktúrában szerzett oktatási és tudományos titkári, illetve intézetigazgatói tapasztalataira támaszkodik. Úgy is lehetne fogalmazni, hogy az alábbiakban felvázolt gondolatmenet nem több mint a struktúra frontvonalában tevékenykedő oktatói, valamint az adminisztratív rendszer, döntően „transzmissziós” és kooperációs szintjéről származó tapasztalatainak összegzési kísérlete. Szeretném tehát előrebecsátani, hogy a bemutatandó és idézendő ismeretanyag döntően olyan meditáció, mely a franciaországi tapasztalatokra épít, s alapvetően problémafelvető céllal készült.

Tekintettel arra, hogy a külföldi magyar intézeti hálózat számos területen kapcsolódik illetve párhuzamos s gyakran „komplementer” a hungarológiai intézményrendszer külföldi struktúrájával, mely ráadásul maga is egyfajta belső átalakulásban van, erről az oldalról is szükségszerűen vetődhetnek és az együttműködés jellegét, tartalmát, szervezetét illetően már vetődtek is fel kérdések. (Erre minden bizonnyal külön kellene kitérni.)

Egy ilyen komplex problémakör átgondolása aligha megy további előtanulmányok és viták nélkül, s igen fontosnak érzem, hogy rálátás eshessék arra is, miképpen működnek más országok és kultúrák hasonló funkció ellátására létrehozott struktúrái. Minél több ilyen rendszert ismerünk meg, logikusan annál megalapozottabbak lehetnek a hungarológiára vonatkozó döntések. Ugyanakkor több területen bizonyosodott már be, hogy kész modelleket egy az egyben átvenni nem feltétlenül érdemes,